

Etagelinde op De Lind, een 17e eeuwse zomerlinde (*Tilia platyphyllos*), mogelijk ouder.

De karakteristieke lindes van Oisterwijk

In het zuiden van het land hadden veel dorpen vroeger een karakteristieke etagelinde middenin in het dorp staan die een centrale rol speelde in het dorpsleven. Oisterwijk is een van de dorpen waar deze boom behouden is gebleven en fraaie lindebepantingen nog steeds een dominante rol spelen in het bomensortiment.

Tekst en beeld Bert Maes – www.ecologischadviesbureaumaes.nl

Oostelijke deel van De Lind met rijen opgaande Hollandse lindes (*Tilia x europaea*) en bij het oude gemeentehuis de eeuwenoude etagelinde.

Westelijke Kerkplein met Hollandse lindes en zomerlindes (*Tilia x europaea* en *Tilia platyphyllos*)

Het Kerkplein met rondom zomerlindes (*Tilia platyphyllos*). Op de voorgrond een Krimlinde (*Tilia x euchlora*) met hangende kroontakken.

Monumentale grote linde (Hollandse linde) aan het begin van de Dorpsstraat.

De linde is een boom die sterk verbonden is met onze cultuur en geschiedenis. Het is vooral ook een boom van de dorpen. Veel dorpsbeplanting bestond van ouds uit lindes en nog steeds is het een veelgevraagde boom als straat- en pleinaankleding.

De linde was in de provincies Noord-Brabant en Limburg de centrale dorpsboom waaronder de dorpsbewoners samenkwamen, waar markten werden gehouden, waar de rechtspraak plaatsvond, waar onder gedanst werd op feestdagen en waar soms wonderen geschieden. De lindes werden als een parasol geschoren, soms in meerdere etages, en als leilindes voor de huizen en boerderijen en langs de straten. Tot in de 20e eeuw was de linde een onmisbare boom voor de winning van bladvoer voor het vee, het verzamelen van lindebloesem voor thee, de bast voor kwaliteitsvezels en als snij- en draaiwerkhout.

Ouderdom

Lindes kunnen oeroud worden, al wordt de leeftijd van dikke bomen vaak overdreven. De dikste linde van ons land in Sambeek met circa 8 meter stamomtrek heeft een leeftijd van rond de 400 jaar. Er stond jarenlang een bord met 'duizendjarige linde'.

De linde is een krachtige boom met een enorm herstelvermogen. Onder goede omstandigheden zou een linde het eeuwige leven kunnen hebben. Lindes lopen altijd weer uit, vormen nieuwe wortelscheuten of nieuwe opslag in de holle stam van de moederboom.

Nederland kent diverse dorpen met fraaie en historische lindebepanting zoals Bourtagne, Norg, Diever, Eijsden of Wijnandsrade.

Het lindedorp Oisterwijk

Een van de mooiste lindedorpen in ons land is Oisterwijk. Het dorp heeft twee

kernen, de oostelijke was de plek waar de oudste kerk stond (het Kerkplein), de westelijke was de marktplaats en de plaats van een Mariakapel. Zowel de dorpskernen als de straten zijn beplant met een mix van oude en jongere generaties lindes.

De mooiste lindebepanting is te zien in de oostelijke dorpskern, waar ook de centrale etagelinde behouden is gebleven. Het is een van de vijf dorpen in Brabant, en in Nederland, met nog de oorspronkelijke etageboom.

Opmerkelijk is dat de etagelinde van Oisterwijk een zomerlinde (*Tilia platyphyllos*) is. De meeste etagelindes zijn hybride Hollandse lindes (*Tilia x europaea*).

De zomerlinde behoort, met de winterlinde (*Tilia cordata*), tot de inheemse lindesoorten. Vermoedelijke stamt de etageboom van Oisterwijk uit de 17e eeuw, maar sommige auteurs denken dat hij nog ouder is. De etagelinde laat wel

Kerkplein met zomerlindes rondom en een zomereik op het gazon.

De hoog opgesnoeide zomereik: de Vrijheidseik uit 1794. Links ervan de lindenloofgang.

Oostzijde van De Lind met door hoge opgaande Hollandse lindes omzoomd gazon.

een opmerkelijk grillige stam zien die veel onheil heeft overleefd.

De Lind

De oostelijke dorpskern heeft de toepasselijke naam 'De Lind', die rijkelijk met lindebomen is beplant. Een bijzonder groen element is een loofgang, ofwel berceau, van lindes die over een groot deel van De Lind gaat tot aan het oude gemeentehuis. Die staat op de plaats van een vroegere Mariakapel. De loofgang wordt het Marialaantje of trouwlaantje genoemd en bestaat uit Hollandse lindes, waarvan de kroonstammen naar het midden van het laantje zijn gebogen en geknot. Volgens overleveringen is de loofgang ongeveer 200 jaar oud. Enkele bomen kunnen nog 18e eeuws zijn.

Vóór het oude gemeentehuis staat een grote zomereik, die als Vrijheidseik bekend staat en geplant is in 1794 vanwege de inval van de Fransen, waar men toen nog optimistische ideeën bij had. Elders in het land zijn vooral vrijheidsbomen geplant bij het vertrek van de Fransen.

Ook langs de historische bebouwing staan vele opgaande lindes aan De Lind, waaronder enkele monumentale exemplaren met circa 2,5 à 3,5 meter stamomvang. Naar het westen gaat de lindebeplanting over in de Dorpsstraat, Hoogstraat en Kerkstraat, waar enkele grote bomen nog van vóór 1850 dateren. Eén bijzondere linde in de Kerkstraat uit circa 1750, heeft een stamomvang van 472 cm. De boom is jammer genoeg nogal rigoureus ingekort.

Op het westelijke dorpsplein, het Kerkplein, staat de monumentale neogotische Sint Petrus Bandenkerk uit 1896, de opvolger van de middeleeuwse kerk. Een aantal lindebomen op het Kerkplein zullen van ongeveer die tijd zijn. Het betreft hier vooral zomerlindes (*Tilia platyphyllos*). Het pittoreske Kerkplein bestaat uit een parkaanleg met gazon, hagen en borders, begrensd met rijen lindebomen.

Lindesoorten

Opmerkelijk is dat de meeste oudere lindes in Oisterwijk behoren tot de hybride

Een kijkje in de gesnoeide boomkruinen van de lindenberceau.

'Hollandse linde' (*Tilia xeuropaea*). Tot de uitzonderingen behoren enkele jonge beplantingen met Krimlinde (*Tilia xexchlo-
ra*), Amerikaanse linde (*Tilia americana*), winterlinde (*Tilia cordata*), zomerlinde (*Tilia platyphyllos*) en zilverlinde (*Tilia tomentosa*). Het zijn soorten die merendeels afwijken van de cultuurhistorische karakteristiek en traditie.

Binnen de Hollandse lindes van Oosterwijk zijn verschillende variëteiten te onderscheiden. Ze behoren tot de cultuurhistorisch waardevolle lindeklonen die hun oorsprong hebben in de kwekerijgeschiedenis van de Lage Landen uit 17e en 18e eeuw of eerder.

De geschiedenis van deze klonen gaat terug tot boomkwekerijen uit Holland en Vlaanderen die in die tijd een markt zagen in laanbomen van landgoederen en parken. Enkele verschillende variëtei-

ten konden in grotere aantallen gekloond worden en in binnen- en buitenland worden verhandeld.

In Haarlem en omgeving was men er in gespecialiseerd. Grote hoeveelheden Hollandse lindes werden geëxporteerd naar Engeland, Scandinavië, Noord-Duitsland, de Baltische Staten en Rusland. In die landen zijn nog steeds oude lanen bewaard gebleven met plantgoed uit Nederland. In Nederland zelf zijn er weinig oude lanen behouden maar wel verspreide exemplaren, zoals die in Oosterwijk.

De toekomst

Groen is als erfgoed en cultuurhistorie nog steeds een buitenbeentje. In Oosterwijk is het geheel van de lindebepanting met de historische dorpsnederzetting en de historische bebouwing een prachtig

monument en cultuurhistorisch erfgoed.

Ofschoon bomen in dorpskernen altijd onder druk staan, is de gemeente Oosterwijk zuinig op de lindes en worden ook steeds nieuwe aangeplant. Een aanbeveling is om van de oudste exemplaren stekken op te kweken en het plantgoed daarvan te benutten voor nieuwe bomen.

Kennis van oude snoeivormen zoals van de loofgang aan De Lind is van belang voor de instandhouding ervan. Soms worden bomen te rigoreus ingekort zodat vitale kroonstammen gaan inrotten.

Voor het behoud van de oude monumentale bomen is vooral een ruime boomspiegel noodzakelijk. En belangrijk is om bewoners en toeristen steeds weer te wijzen op het bijzondere karakter en de belevingswaarde van de lindebepanting, zodat niet het ongemak van de vallende bladeren in de herfst bepalend is. <